

УДК 342.2.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.1.29>

СОЦІАЛЬНА ЗНАЧУЩІСТЬ ІНФРАСТРУКТУРИ У КОНТЕКСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Ігнат'ю Б.,

*аспірант кафедри конституційного права та
порівняльного правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID: 0009-0002-9752-4785
e-mail: bohdan.ihnato@uzhnu.edu.ua*

Ігнат'ю Б. Соціальна значущість інфраструктури у контексті правового регулювання.

Процес глобалізації та синергії на рівні держав та громад, визначають вимоги до всіх сфер життєдіяльності людини. Значну роль та цінність має інфраструктурний розвиток як базове матеріальне та організаційне підґрунтя для офіційного правового нормування та формалізації сучасних стандартів до прав і свобод людини, засобів їх реалізації. Інфраструктура є складним, комплексним об'єктом правового регулювання, основою якого є забезпечення гідного життя без дискримінації. Можемо стверджувати, що посилюється роль та значущість інфраструктури, а тому виникають нові її види, розробляються та удосконалюються моделі їх системних зв'язків, що уможливорює подальший інфраструктурний розвиток.

Прагнення досягнути стандартів гідного життя, що притаманні економічно розвинутих демократичним країнам, де дотримуються основоположні принципи та права людини, зумовлює необхідність планування та виробити модель інфраструктурного розвитку. У статті досліджуються думки щодо нормативно-правового визначення та змістового наповнення поняття “гідного життя”, роль засобів до досягнення стандартів “гідного життя”, де основна увага надається інфраструктурі. У статті наводяться аналізуються наукові думки щодо значення інфраструктури, її здатність до утворення окремих суспільних та урядових інститутів, її поліваріантність.

Проведено компаративний аналіз розуміння інфраструктури та національному рівні з країнами Європейського Союзу та Сполученими Штатами Америки. У цьому дослідженні пропонується підхід, щодо сприйняття стандарту розвинутої і сучасної інфраструктури як соціальної гарантії, без дотримання якої існування демократії не уявляється. Сама по собі цінність інфраструктури робить її вразливою у сенсі національної безпеки, що в першу чергу, в умовах інформаційної ери розвитку, вказує на потребу її захисту на рівні держав. Науковим дослідженням охоплюється інститут “індустріальних парків” як своєрідної рушійної сили, з використанням території для утворення передових форм інфраструктури.

Емуляція новітніх підходів до розуміння інфраструктури в українському праві дозволить якісно закладати основи доступу до гідного життя, що базується на інклюзії в інституційному забезпеченні.

Ключові слова: інфраструктура, гідне життя, соціальна цінність, інклюзія, правове регулювання, інформаційна безпека.

Ihnato B. Social significance of infrastructure in the context of legal regulation.

The process of globalization and synergy at the level of states and communities determine the requirements for all spheres of human life. Infrastructure development has a significant role and value as the basic material and organizational basis for official legal regulation and formalization of modern standards for human rights and freedoms, means of their implementation. Infrastructure is a complex, comprehensive object of legal regulation, the basis of which is ensuring a decent life without discrimination. We can argue that the role and significance of infrastructure is increasing, and therefore new types of it are emerging, models of their systemic connections are being developed and improved, which makes further infrastructure development possible. The desire to achieve standards of a decent

life, which are inherent in economically developed democratic countries, where fundamental principles and human rights are observed, necessitates the need to plan and develop a model of infrastructure development. The article explores the views on the regulatory and legal definition and content of the concept of “decent life”, the role of means to achieve standards of “decent life”, where the main attention is paid to infrastructure. The article presents and analyzes scientific views on the importance of infrastructure, its ability to form individual social and governmental institutions, its polyvariance.

A comparative analysis of the understanding of infrastructure at the national level with the countries of the European Union and the United States of America is conducted. This study proposes an approach to the perception of the standard of developed and modern infrastructure as a social guarantee, without which the existence of democracy is unimaginable. The value of infrastructure itself makes it vulnerable in terms of national security, which, first of all, in the conditions of the information era of development, indicates the need for its protection at the state level. The scientific research covers the institute of “industrial parks” as a kind of driving force, using the territory to form advanced forms of infrastructure.

Emulation of the latest approaches to understanding infrastructure in Ukrainian law will allow qualitatively laying the foundations for access to a decent life, based on inclusion in institutional provision.

Key words: infrastructure, decent life, social value, inclusion, legal regulation, information security.

Постановка проблеми. Преамбула Конституції України визначає спрямованість дії на: (1) забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя, (2) зміцнення громадянської злагоди на землі України та підтверджуючи європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України, (3) розвиток і зміцнення демократичної, соціальної, правової держави. Проблематика правового регулювання інфраструктури в Україні прямо взаємопов’язується із побудовою задекларованої в Конституції України демократичної, соціальної, правової держави.

Мета дослідження – визначення соціальної цінності інфраструктури як поліваріантного засобу забезпечення прав і свобод людини, визначення потреб та передумов введення правового визначення терміну “інфраструктура” та його сутності для користі правової науки.

Стан опрацювання проблематики. Дослідженням теоретичних поглядів на термін “інфраструктура” займалася Н. Трушкіна, яка констатує різноманітність визначень терміну з залежності від галузі науки та відсутність такого визначення в теорії права. Інші науковці використовують термін “інфраструктура” в контексті дослідження права на гідне життя, інформаційну безпеку, існування технологічних та наукових парків, та зазначають про важливість інфраструктурного розвитку. Увага соціальної цінності інфраструктури досі в правовій науці достатньо не приділялася.

Виклад основного матеріалу. Гідні умови життя, європейський та євроатлантичний курс України, зміцнення демократії, соціального захисту, побудова правової держави не уявляються без розуміння доступної інфраструктури, яка розвивається.

К. Владковська та В. Плоскун відштовхуються від того, що право на гідний рівень життя, що визначене кількома фундаментальними документами Ради Європи та Європейського Союзу, а також багатьма конституціями країн-членів ЄС, як явно визначене – визначене як обов’язок держави забезпечити гідний рівень життя для населення. На їх думку, оскільки Україна визнала себе соціальною та правовою державою, то обов’язком держави є забезпечення верховенства права в усіх сферах життя, дотримання та захист соціальних прав, створення мінімальних соціальних гарантій для осіб, які не можуть себе забезпечувати в силу економічних причин, стану здоров’я, віку, тощо [1].

Ми вважаємо слушною думку К. Владковської та В. Плоскуна, що одним із елементів соціальної держави є забезпечення права людини на гідний рівень життя. Доповнення Концепції природних прав людини економічними, культурними та соціальними правами у кінці XIX століття призвело до визнання в Європі критично важливим права на гідне життя. З часу такого визнання і зараз у правовій доктрині точаться дискусії щодо розуміння змісту цього права [1].

Ми погоджуємося з тезою, що Конституція України проголосила Україну соціальною державою, а також передбачила у статті 48 право людини на достатній життєвий рівень, укладення Україною угоди про асоціацію з Європейським Союзом, і це зумовлює необхідність наближення українського законодавства про соціальний захист із європейським [1].

На думку Л.В. Кулачок-Тітової гідний рівень життя повинен мати конкретне закріплення у соціальному законодавстві України та орієнтиром для визначення розмірів заробітної плати, пенсії та інших соціальних виплат, які забезпечують існування людини. Дуже важливо, щоб при цьому дотримувався принцип соціальної справедливості, але і не страждала людська гідність. Саме досягнення гідного рівня життя є основною метою соціальної політики держави та загальної системи соціального захисту населення, одним із найважливіших принципів права соціального забезпечення [2].

За висновками В. Андріїва, Т. Вахонєва на рівень реалізації права на гідне життя впливають різноманітні фактори: державна соціальна політика, рівень розвитку соціальної сфери в країні, умови життя населення, спосіб життя, інвестиційний клімат, стан навколишнього середовища, соціально-історичні процеси, доходи населення, бідність і нерівність, безробіття та використання робочої сили, динаміка демографічних процесів, освіта та навчання, здоров'я, продовольство та харчування, стан житла (населених пунктів), інфраструктура, зв'язок, культура, соціальні зв'язки, сімейні цінності, політична та соціальна стабільність, політичні та цивільні інститути. При цьому, незважаючи на всю багатогранність змісту права на життя, воно поступається поняттю права на гідний рівень життя щодо рівня задоволення потреб та їх різноманіття. Воно є важливою гарантією соціального стану та реалізації основних прав і свобод кожної людини [3].

На думку О.Г. Кушніренко на розуміння якісної суті гідного життя мають вплив рівень забезпечення державою реалізації прав людини у сферах з працю, освіту, охорону здоров'я, соціальний захист, безпеку життя, надання громадянам можливості вільно брати участь у громадсько-політичному і культурному житті, а також соціальну забезпеченість людини, сім'ї, соціальні гарантії для національних меншин; рівень соціально-комунальної інфраструктури, тощо [4].

Отже, інфраструктура посідає важливе місце серед елементів, що забезпечують гідний рівень життя.

Постійне зростання ролі інформаційних ресурсів у житті сучасного суспільства та значення інформаційного впливу на суспільну свідомість, запровадження новітніх інформаційних технологій, удосконалення інформаційної інфраструктури зумовлює необхідність приділення дедалі більшої уваги проблемі інформаційної безпеки. Інформація стає сьогодні головним ресурсом науково-технічного й соціально-економічного розвитку суспільства, який, на відміну від переважної більшості традиційних ресурсів, не тільки не зменшується внаслідок використання, але й неухильно зростає, забезпечуючи зростання життєвого рівня населення, економічного, оборонного і політичного потенціалу країни. Цілісність світового співтовариства також забезпечується за рахунок інтенсивного інформаційного обміну. У цих умовах інформаційна сфера життєдіяльності суспільства стає дедалі більш уразливою мішенню для інформаційної агресії й тероризму, відтак кожна держава повинна забезпечити в країні відповідний рівень інформаційної безпеки як на національному рівні, так і на рівні організацій і окремих громадян.

Проведений Галасюком В.В. аналіз міжнародного досвіду перспективних напрямів економічного розвитку України з використанням індустріальних парків [5], наводить визначення останніх як спеціальних промислових територій, як правило, з підготовленою інженерно-транспортною інфраструктурою, набором необхідних сервісів, спрощеними регуляторними процедурами та пакетом стимулів для виробничих та науково-дослідних підприємств. Це перевірений часом і досвідом механізм індустріалізації, залучення інвестицій, збільшення зайнятості населення, збалансованого регіонального розвитку, підтримки місцевих виробників, сприяння малому та середньому підприємництву. Дослідник зазначає, що усвідомлення ролі держави в розбудові індустріальних парків поступово змінювалось з пасивної – простого надання інфраструктури, на активну – надання різноманітних стимулів та преференцій учасникам індустріальних парків на місцевому і загальнонаціональному рівнях.

Законом “Про індустріальні парки” визначається, що індустріальний (промисловий) парк (далі - індустріальний парк) – це визначена ініціатором створення індустріального парку відповідно до містобудівної документації облаштована відповідною інфраструктурою територія, у межах якої учасники індустріального парку можуть здійснювати господарську діяльність у сфері переробної промисловості, переробки промислових та/або побутових відходів (крім захоронення відходів), альтернативної енергетики, зберігання енергії, а також науково-технічну діяльність, діяльність у сфері інформації і електронних комунікацій на умовах, визначених цим Законом та договором про здійснення господарської діяльності у межах індустріального парку. Закон приділяє чимало

уваги значенню інфраструктурного забезпечення задля реалізації ідей діяльності індустриальних парків, зокрема щодо наявності інженерно-транспортної, логістичної, ринкової, енергетичної та екологічної інфраструктури [6].

Трошкіна К.Є. при дослідженні питання правового регулювання діяльності наукових парків в Україні, як складової сфери інноваційних технологій, науки та освітньої інфраструктури, робить висновки, що наукові парки є дієвими та ефективними у розробці, впровадженні та розповсюдженні сучасних інноваційних технологій, а також у підготовці висококваліфікованих наукових кадрів. Успіх наукових парків та інкубаторів залежить від того, наскільки ефективно країна розробила правову схему, коли це питання буде вирішено, воно стане привабливішим для іноземних інвесторів. Інша справа - наскільки ефективно вони створюють інфраструктуру, сприятливу для розвитку бізнесу. Державна політика та правові положення можуть суттєво сприяти в цьому напрямку [7].

Попри поширеність терміну “інфраструктура”, сьогодні мало уваги приділено її значенню в контексті правового регулювання. Утворення в 2015 році українським урядом Міністерства інфраструктури України не наводить визначення самої “інфраструктури”, але формально обмежує розуміння цього явища сферами транспорту та зв'язку [8]. Наприкінці 2022 року уряд доповнив компетенцію Міністерства інфраструктури такими галузями як (1) будівництво, (2) регіональна політика та питання місцевого самоврядування, (3) благоустрій населених пунктів, комунального господарства, (4) містобудування та архітектури, тощо [9]. Цей, вже історичний факт, наводить нас на розуміння, що поняття “інфраструктури” є ширшим і не остаточним, ніж суто її сприйняття як синоніму значення транспорту чи зв'язку.

Найбільше дослідження поняття інфраструктури нині спостерігається в економічній науці та галузевих природничих науках. Про це свідчить і Великий тлумачний словник української мови, який наводить наступні визначення, що пов'язані зі словом “інфраструктура”:

інфраструктура – сукупність галузей та видів діяльності, що обслуговують як виробничу, так і невиробничу сфери економіки (транспорт, зв'язок, комунальне господарство, загальну і професійну освіту, охорону здоров'я, тощо).

інвестиційна інфраструктура – галузі економіки, підприємства, установи, які забезпечують процес безперебійного інвестування.

інфраструктура ринку – банки, біржі, а також підприємства, що обслуговують ринок [10].

Н. Трушкіна в роботі “Еволюція теоретичних поглядів на сутність поняття “інфраструктура” зазначає, що у найближчі десятиліття прогнозується безпрецедентний рівень розвитку інфраструктури. Без належного державного управління та регулювання розвиток інфраструктури не буде ефективним і дієвим. У науковій літературі можна знайти безліч понять «інфраструктура», але не існує єдиної наукової позиції стосовно формулювання цієї дефініції. Інфраструктура з наукового погляду є категорією універсальною, оскільки використовується у різних науках. Відповідно у кожному науковому напрямі сформувалася власна система категорій, яку застосовують для дослідження значення інфраструктури. Узагальнюючи одержані результати досліджень автор надає трактування поняття “інфраструктура” як сукупності різноманітних інституцій (установи, організації), інститутів (правила, норми), видів економічної діяльності, необхідних для обслуговування й забезпечення дієвого функціонування та управління національним господарством у контексті сталого розвитку [11].

Тільки за цими тлумаченнями вже спостерігається нахил до економіки і господарства. Але, якщо відштовхуватися від розуміння постійної трансформації змісту поняття “інфраструктура”, неможливо виключити доповнення існуючих визначень новими чи то галузями економіки, чи то іншими життєво важливими сферами. Право, як універсальний регулятор, не повинне стримувати природній розвиток людини і суспільства через обмежене розуміння інфраструктури, а навпаки – випрацювати такі підходи до розуміння інфраструктури, які б (1) констатували постійну зміну цього явища та (2) стимулювали свободу і рішучість до таких змін.

Звіт та план дій щодо конкурентної спроможності Європейського Союзу, представлений 09.09.2024 колишнім функціонером Центрального банку Європейського союзу та прем'єр-міністра Італії Маріо Драгі щодо стану розвитку Європейського союзу констатує простежуваність наявного та набираючого обертів відставання країн Європейського союзу від Сполучених штатів Америки та комуністичного Китаю. Дослідженням визнається, що потужна система прав і цінностей Європи пропонує рівні можливості та є лідером у соціальному залученні. Європейські

інститути, економічні рамки та відданість верховенству права створюють середовище, у якому бізнес може розвиватися, а люди – процвітати. Першокласна інфраструктура та кваліфікована робоча сила дають Європі конкурентну перевагу. Розвинута сучасна інфраструктура займає ключову роль в забезпеченні конкурентоздатної Європи. Вже тут спостерігається використання термінів “заряджальна інфраструктура” (система зарядних станцій для електротранспорту), “транскордонна інфраструктура”, “системна інфраструктура”, тощо. Матеріали дослідження випрацьовують план розвитку на основі системного підходу до посилення конкурентної здатності Європейського Союзу. Тут, під конкурентною здатністю розуміється не вузьке її суто економічне значення, а більш ширше розуміння – як здатність відповідати гідному рівню життя сучасних демократій [12].

У 2021 році, Президентом Сполучених Штатів Америки Дж. Байденом підписано The Infrastructure Investment and Jobs Act (IIJA) (закон про інвестиції в інфраструктуру та робочі місця), також відомий як the Bipartisan Infrastructure Law (BIL) (Двопартійний закон про інфраструктуру). В первинному звучанні проєкт цього акту мав розв’язати проблеми, що пов’язані з федеральним управлінням та фінансуванням доріг, логістики, безпекою на автошляхах, дослідженнями, небезпечними матеріалами та залізничними програмами. В остаточній редакції акт поглинув фінансування для ширококутвого доступу, чистої води та оновлення електричної мережі, утворення мільйонів робочих місць, посилення інституту профспілок, вирішення екологічних проблем [13].

Висновки. Ці приклади підсилюють тезу про гнучкість дефініції “інфраструктура” та потребу вироблення підходів до такого розуміння з точки зору правового регулювання. З огляду на це, узагальнення та систематизація теоретичних підходів до поняття “інфраструктура” на сьогодні залишається актуальним і потребує подальшого наукового уточнення.

Немає жодних сумнівів, що будь-яке майбутнє визначення терміну “інфраструктура” буде пов’язане із його соціальною значущістю. Саме соціальна значимість повинна стати наскрізним елементом правового визначення терміну “інфраструктура”, що дозволить, з одного боку, підсилити вже наявні наукові визначення, а з іншого, – доповнити розуміння суспільного запиту на інфраструктуру як важливий складник устрою сучасної демократичної держави. За цієї умови програмний, цільовий характер норм Конституції України в її частинах щодо прав і свобод, зокрема права на життя, повагу до гідності, свободу, об’єднання, соціальний захист, інформацію, підприємництво, буде вигідно доповнений новим значенням. Емуляція новітніх підходів до розуміння інфраструктури в українському праві дозволить якісно закладати основи до інклюзивності, стандарту гідного рівня життя, утворення інституцій, тощо. Вже зараз можемо констатувати появу значення достатньо розвинутої інфраструктури як соціальної гарантії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Владковська К., Плоскун В. Право на гідний життєвий рівень: особливості визначення у державах європейського союзу. URL (на дату 22.11.2024): <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/legal/article/view/301/302>.
2. Кулачок-Тітова Л.В. Право на гідний рівень життя в міжнародному, зарубіжному та національному законодавстві. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*, № 106. Серія «ПРАВО». Випуск №17, 2014 рік, с. 122–126. URL (станом на 22.11.2024): <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/1205>.
3. Андріїв В., Вахонєва Т. Міжнародно-правові проблеми кваліфікації права на гідний рівень життя. URL (станом на 22.11.2024): <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/52453>.
4. Кушніренко О.Г. Міжнародно-правові стандарти права людини на достатній рівень життя та їх імплементація в соціальній політиці України. URL (станом на 22.11.2024): <https://elar.naiu.kiev.ua/handle/123456789/30165>.
5. Галасюк В.В. Індустріальні парки: світовий досвід та перспективи створення в Україні. URL (станом на 09.12.2024): <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/33691>.
6. Закон України “Про індустріальні парки”. URL (станом на 09.12.2024): <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text>.
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.06.2015 №460 “Про затвердження Положення про Міністерство інфраструктури України”. URL (станом на 09.12.2024): <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/460-2015-%D0%BF/ed20150630#Text>.

8. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.12.2022 № 1400 “Деякі питання діяльності центральних органів виконавчої влади”. URL (станом на 09.12.2024) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1400-2022-%D0%BF/ed20221220#n2>.
9. Трошкіна К.Є. Правове регулювання діяльності наукових парків в Україні. *НАУКОВІ ЗАПИСКИ*. СЕРІЯ: ПРАВО. Випуск 10, 2021, с. 33–38. URL (станом на 01.12.2024): <https://pravo.cusu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/55/41>.
10. Великий тлумачний словник української мови. 250000 / уклад. та голов. ред. В.Т. Буссел. – Київ; Ірпінь: Перун, 2005. – VIII, с. 514. URL (станом на 07.12.2024): https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000728_4.
11. Трушкіна Н. Еволюція теоретичних поглядів на сутність поняття “інфраструктура”. URL (станом на 07.12.2024): <http://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/4090/4113>.
12. Матеріали звіту та плану дій щодо конкурентоспроможності Європейського Союзу. URL (станом на 09.12.2024): https://commission.europa.eu/topics/strengthening-european-competitiveness/eu-competitiveness-looking-ahead_en.
13. H.R.3684 – Infrastructure Investment and Jobs Act, URL (станом на 09.12.2024): <https://www.congress.gov/bill/117th-congress/house-bill/3684/text>.